

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Соціальний аналіз документів”	8
Організація самостійної роботи студентів.....	9
Тематика семінарсько-практичних занять.....	10
Теми контрольних робіт.....	15
Вказівки до виконання контрольної роботи.....	16
Питання для самоконтролю.....	18
Список літератури.....	21

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп'ютерне верстання *О. М. Бабаєва*

Зам. № ВКЦ-4850

Формат 60×84/16 . Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,16. Обл.-вид. арк. 0,72. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*

Надруковано в друкарні ДП «Видавничий дім «Персонал»

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОКУМЕНТІВ”
(для бакалаврів)**

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2012

Підготовлено доцентом кафедри соціології А. О. Петренко-Лисак

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 16 від 03.06.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Петренко-Лисак А. О. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Соціологічний аналіз документів” (для бакалаврів). — К.: «Вид. дім «Персонал», 2012. — 28 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план дисципліни “Соціологічний аналіз документів”, організацію самостійної роботи студентів, тематику семінарсько-практичних занять, варіанти завдань для дослідницької роботи у групах, методологічні вказівки до дослідницької роботи у групах, теми контрольних робіт, вказівки до самостійного вивчення програмного матеріалу та виконання контрольної роботи, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2012

98. Федотова Л. Н. Образ журнала “Новое время”: Сб. Журналистика: история и современность. — М., 1993. — С. 136–148.
99. Федотова Л. Н. Образ предпринимательства в прессе // Вести Моск. ун-та. — Сер. 10: Журналистика. — 1994. — № 1. — С. 23–33.
100. Федотова Л. Н. Пресса об экологических проблемах: Сб. Разработка научных основ изучения и формирования экологического сознания населения страны: Инф. материалы ИС АН СССР: Ч. 2. — М., 1991. — С. 64–90.
101. Федотова Л. Н. Социологи анализируют прессу // Вести. Моск. ун-та. — Сер. 11: Журналистика. — 1976. — № 6. — С. 82–85.
102. Федотова Л. Н. Структурные компоненты телевизионной программы “Время”: Сб. Эффективность СМИ в социалистическом обществе. — М., 1985. — С. 81–87.
103. Федотова Л. Н. ТАСС и РИА в средствах массовой информации // Вестн. Моск. ун-та. — Сер. 10: Журналистика. — 1992. — № 3. — С. 27–39.
104. Федотова Л. Н. Телемосты СССР-США: комплексное социологическое исследование: Учебно-метод. пособие. — М., 1990.
105. Федотова Л. К., Красавченко И. А. О критериях отбора фактов для информационной телевизионной программы // Вестн. Моск. ун-та. — Сер. 10: Журналистика. — 1986. — № 6. — С. 34–42.
106. Фомичева И. Д., Марковский Э. Я. Опыт качественно-количественного анализа газетной фотографии // Социол. исслед. эффективности журналистики / Под ред. Я. Н. Засурского. — М., 1986.
107. Филмер П. Об этнометодологии Гарольда Гарфинкеля // Новые направления в социологической теории. — М., 1978. — С. 328–375.
108. Щепаньский Я. Элементарные понятия социологии. — М., 1969.
109. Эко У. Отсутствующая структура. — М., 1998.
110. 47 пятниц: Контентный анализ — методика и организация: Инф. бюллетень ИКСИ АН СССР. — Вып. 5. — № 15 (30). — М., 1969. — 199 с.

82. *Проблемы* контент-анализа в социологии: Материалы Сибирского семинара социол. — Новосибирск, 1970.
83. *Проневская И. В.* Образ жизни семьи в средствах массовой информации (опыт контент-анализа) // Вестн. МГУ. — Сер. 18. — 2003. — № 4. — С. 159–165.
84. *Пропт В. Я.* Морфология сказки. — М., 1969.
85. *Семенов В. Е.* Метод изучения документов в социально-психологических исследованиях. — Л., 1983.
86. *Современные методы исследования средств массовой коммуникации: Материалы межреспубл. науч. конф.* — Таллинн, 1983.
87. *Сорокин П.* Структурная социология. Гл.: Родовая структура социокультурных явлений // П. Сорокин Человек. Цивилизация. Общество. — М., 1992. — С. 190–220.
88. *Социологический справочник.* — К., 1990.
89. *Таршиц Е. Я.* Перспективы развития методики анализа содержания текстов средств массовой информации: Сб. Социологические проблемы общественного мнения и средств массовой информации. — М., 1975.
90. *Тымак Р. М.* Изучение программ Эстонского радио методом контент-анализа // Социол. исслед. эффективности журналистики. — М., 1986.
91. *Фаломеева В. Т.* Метод фокус-групп в исследовании московской радиоаудитории Би-Би-Си // Вестн. МГУ. — Сер. 14: Психология. — 1994. — № 3.
92. *Федотова Л. Н.* Анализ содержания советского и американского телевидения как составная часть сравнительного исследования // Материалы 3-й Всесоюз. конф. “Методы социологических исследований”. — Вып. 2. — М., 1989. — С. 31–37.
93. *Федотова Л. Н.* Анализ содержания — социологический способ изучения печати, радио и телевидения // Вести. Моск. ун-та. — Сер. 11: Журналистика. — 1969. — № 4. — С. 57–65.
94. *Федотова Л. Н.* Анализ содержания телевизионных передач: Учеб. пособие. — М., 1992.
95. *Федотова Л. Н.* Контент-аналитические исследования средств массовой информации и пропаганды. — М., 1988.
96. *Федотова Л. Н.* Массовая информация: стратегия производства и тактика потребления. — М., 1996.
97. *Федотова Л. Н.* “Московская деловая неделя” — срез содержания // Вести. Моск. ун-та. — Сер. 10: Журналистика. — 1993. — № 6. — С. 26–33.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Серед методів вивчення соціальної реальності особливе місце відводиться “аналізу змісту” текстів — контенту-аналізу. Якщо при проведенні опитування люди, які виступають як об’єкт дослідження, знають про це, то контент-аналіз використовує вже існуючі тексти, що підвищує об’єктивність одержуваних даних. Слово “текст” означає написане, видиме або вимовлене в деякому просторі комунікації й може включати книги, статті, оголошення, виступи, офіційні документи, кіно- і відеозаписи, пісні, фотографії, етикетки тощо. З метою одержання кількісного опису змісту тексту дослідник використовує в контент-аналізі об’єктивний вимір характеристик тексту, що його цікавить. У контент-аналізі вимірюється частота уваги (наприклад, кількість рядків для текстів, кількість хвилин ефіру) і обсяг уваги до теми, фіксується характеристика змісту за знаком (плюс, мінус), виявляється модальність, інтенсивність ознаки. За допомогою контент-аналізу дослідник порівнює зміст багатьох текстів й аналізує його за допомогою кількісних методик (наприклад, діаграм, таблиць), щоб виявити аспекти, які важко виявити на перший погляд. Отримані дані дозволяють йому зробити висновки щодо намірів, ціннісних орієнтацій та інших особливостей автора тексту.

В курсі методологічного практикуму та дисциплін з вивчення методів соціологічних досліджень контент-аналіз вивчається в якості одного з методів збору даних, але для його вивчення приділяється, як правило, не більше двох годин навчального курсу, що не дозволяє опанувати цей метод достатньою мірою. Досвід роботи показує, що в цьому випадку студенти одержують тільки теоретичне подання про метод контент-аналізу. Тим часом документи нерідко виступають незамінним джерелом соціологічної інформації. Об’єктивний систематичний аналіз сукупності текстів дає дослідникові надійну інформацію про імпліцитно присутні наміри комунікатора, може за допомогою кількісних індикаторів показати, чи є припущення, засновані на несистематичному спостереженні, щирими.

Контент-аналіз використовується вже біля ста років, і сфера його застосування поширюється на літературу, історію, журналістику, політичні науки, освіту, психологію. Сфер практичного застосування контент-аналізу багато: державне й муніципальне управління, зв’язки з громадськістю, політологічні дослідження, бізнес. Все це вимагає не тільки теоретичного знання методу, але вміння застосовувати його на

практиці. Об'єктом аналізу можуть служити матеріали засобів масової інформації, художні тексти, листи, шкільні твори, характеристики, офіційні й неофіційні документи організацій, посадові інструкції.

Обсяг курсу “Соціологічний аналіз документів” 108 годин (34 години лекцій, 16 годин — семінарсько-практичних занять, решта часу відводиться для самостійного соціологічного практикуму студентів).

На лекціях розглядається історія розвитку методу контент-аналізу, сфери його застосування, зміст і структура методу, основні поняття, етапи й процедури контент-аналізу.

Вихідним тематичним блоком лекцій та семінарських занять цього курсу є семіозис у життєдіяльності людини. Цей тематичний блок висвітлює, як досліджуються та презентуються семіотико-психологічні аспекти онтогенезу людини.

Ключові ідеї тематичного блоку “Текстова діяльність у структурі знакового спілкування” — це розуміння тексту як цілісної комунікативної одиниці, а також поняття комунікативної інтенції та її розуміння реципієнтом як необхідної умови справжнього діалогу, і, відповідно, комунікації. У цьому блоці розглядається проблема читання в ключі постмодерністської традиції. Ця тема дозволяє логічно перейти до тематичного блоку, який повістує про такий негативний наслідок різночитань, як “ефект смислових ножниць”. Тут пропонується досить детальне висвітлення питання про особливості типу семіотичної організації індивідуальної свідомості. Акцентується на особливій ролі інтерпретатора тексту як суб'єкта спілкування.

Наступні тематичні блоки розглядають особливості вивчення текстів (у тому числі й документів) у рамках різних видів аналізу документів.

Інший тематичний блок присвячений текстовому аналізу, особливість якого полягає в спрямованості дослідника на проникнення в значеннєвий обсяг твору, в акцентуванні рухливої структури тексту. Розглядається семіосоціопсихологічна типологія текстів і відповідні їй два види текстового аналізу. В курсі дисципліни також вивчаються особливості наступних трьох видів аналізу текстів: інформативно-цільовий, контент-аналіз і біографічний аналіз.

Інформативно-цільовий аналіз орієнтований на з'ясування в ході аналізу мети й мотиву повідомлення і, відповідно, на прогнозування можливих його інтерпретацій. На відміну від текстового аналізу, він ґрунтується на виділенні структури тексту (макро- і мікро-). Цей вид аналізу дозволяє визначати ступінь інформативності тексту, його надмірність. Він є важливим з погляду встановлення причин

65. Квадратура смысла. Французская школа анализа дискурса. — М., 1999.
66. Ковалев Е. М., Штейнберг И. Е. Качественные методы в полевых социологических исследованиях. — М., 1999.
67. Коробейников В. С. Анализ содержания массовой коммуникации (по материалам американской социологии) // Вопросы философии. — 1969. — № 4.
68. Костенко Н. В., Оссовский В. Л. Ценности профессиональной деятельности. — К., 1986.
69. Кравченко Е. И. Мужчина и женщина: взгляд сквозь рекламу // Социол. исслед. — 1993. — № 2. — С. 117–131.
70. Кракауэр Э. Психологическая история немецкого кино: от Калигари до Гитлера. — М., 1977.
71. Манаев О. Т. Опыт контент-анализа альтернативной прессы Белоруссии // Социол. исслед. — 1991. — № 8. — С. 32–44.
72. Массовая коммуникация в советском промышленном городе / Под ред. Б. Грушина. — М., 1980.
73. Массовая информация и общественное мнение молодежи / Под ред. В. Л. Оссовского. — К., 1990.
74. Массовая коммуникация и охрана среды. Опыт социологического исследования / Под ред. Б. Фирсова и М. Лауристин. — Таллинн, 1987.
75. Методы сбора информации в социологических исследованиях. — Кн. 2. — М., 1990.
76. Методологические и методические проблемы контент-анализа: Тез. докл. рабоч. совещ. социол. — Вып. 1. — М.; Л., 1973.
77. Методология исследования политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов. — Вып. 1. — Мн., 1998.
78. Моль А. Социодинамика культуры. — М., 1973.
79. Общая и прикладная политология: Учеб. пособие / Под общ. ред. В. И. Жукова, Б. И. Краснова. — М., 1997. — С. 798–804; 881–892.
80. Парахонская Г. А. Динамика ценностей и ее отражение в детской литературе // Динамика социально-политических процессов в современном обществе. — Тверь, 1997. — С. 75–96.
81. Парахонская Г. А. Случайна ли победа Д'Артаньяна? Политологический анализ // Совершенствование образовательно-воспитательного процесса в школе и в вузе. — Тверь, 1997. — С. 120–132.

48. Глотова Г. А. Человек и знак: семиотико-психологические аспекты онтогенеза человека. — Свердловск, 1990.
49. Голофаст В. Б. Многообразие биографических повествований // Социологический журнал. — 1995. — № 1.
50. Грошев И. В. Гендерная невербальная коммуникация в рекламе // Социол. исслед. — 1999. — № 4. — С. 71–77.
51. Гусева И. А., Лысакова И. П. Восприятие молодежью газетной лексики // Социол. исслед. — 1989. — № 6. — С. 85–88.
52. Журавлев В. Нарративное интервью в биографических исследованиях // Социология. — 1993–1994. — № 3–4.
53. Дмитриева Е. В. Метод фокус-групп: проблемы подготовки, проведения, анализа // Социол. исслед. — 1999. — № 8. — С. 133–139.
54. Дмитриева Е. В. Фокус-группы в маркетинге и социологии. — М., 1998.
55. Добраев Л. П. Логико-психологический анализ текста. — Саратов, 1971.
56. Дридзе Т. М. Проблема избыточности и информативно-целевой анализ речевого сообщения: Материалы V Всесоюз. симпоз. по психолингвистике и теории коммуникации (Ленинград, 27–30 мая 1975 г.). — М., 1975. — С. 116–119.
57. Дридзе Т. М. Проблемы чтения в свете информативно-целевого подхода к анализу текста // Проблемы социологии и психологии чтения. — М., 1975. — С. 173–184.
58. Дридзе Т. М. Семиотический уровень как существенная характеристика реципиента в процессе информирования // Семиотика средств массовой коммуникации: Материалы науч. семинара. — М., 1973 — С. 130–136.
59. Дридзе Т. М. Социальная коммуникация как текстовая деятельность в семиосоциопсихологии // Общественные науки и современность. — 1996. — № 3.
60. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. — М., 1984.
61. Дридзе Т. М. Уровень семиотической подготовки и функционирование массовой информации в обществе // Вопросы философии. — 1976. — № 11. — С. 118–129.
62. Дридзе Т. М. Язык и социальная психология. — М., 1980.
63. Дридзе Т. М., Реньге В. Э. Психология общения. — Рига, 1979.
64. Капитонов Э. А. Социология XX века. — Ростов н/Д., 1996.

інтерпретаційних зрушень, внесення змін у структурно-лінгвістичний план тексту і з погляду здійснення операцій із стиском текстів (у тому числі текстів ЗМІ). Розглядаються два варіанти інформативно-цільового аналізу й можливості порівняння їхніх результатів. Акцентується на можливості застосування інформативно-цільового аналізу в якості широкого міжгалузевого підходу до аналізу змісту текстів.

Контент-аналіз розглядається ані як сукупність технічних прийомів, ані як специфічна методологія, а швидше як метод соціального дослідження змісту текстових масивів. Основними принципами цього методу є піднесення тексту до позатекстової реальності, а також обґрунтованість процедур аналізу. Оскільки найчастіше контент-аналіз застосовується до матеріалів ЗМІ, у рамках цього тематичного блоку докладно розглядається процедура дослідження текстів ЗМІ (у першу чергу преси). Контент-аналіз є різновидом аналізу документів, тому пропонується огляд (недеталізований) видів аналізу документів у соціальному дослідженні. Розглядається питання особливостей аналізу змісту особистих документів, що дозволяє перейти до розгляду біографічного аналізу.

Основним методологічним принципом біографічного аналізу є принцип вивчення формування особистості під впливом життєвих умов. Цей аналіз викликає інтерес і у зв'язку з можливістю опису особливостей життєвого шляху індивіда, і з можливістю одержати “суб’єктивну” картину історичних подій або соціальних явищ (можливість “звільнитися” від загальновідомих “об’єктивних” текстів-трактувань подій). Розглядаються деякі проблеми (наприклад, проблема різноманіття біографічних оповідань, проблема вірогідності біографічних даних). Принципи реалізації біографічного аналізу (особливості проведення та аналіз текстів) розглядаються на прикладі такого його різновиду, як метод нарративного інтерв’ю в біографічних дослідженнях.

Наступний тематичний блок присвячений не одному певному методу аналізу текстів, а двом таким близьким методам, таким як глибоке неформалізоване інтерв’ю й фокус-група. Оскільки метод фокус-групи докладно викладається в рамках іншого курсу, розглянуті методи об’єднані з метою вивчення не їх організаційних і процедурних особливостей, а з метою вивчення методів аналізу й осмислення результатів, отриманих за допомогою цих “м’яких” методик. Пропонується коротка характеристика можливих методів

інтерпретації таких текстів, деякі з них вивчалися в рамках інших курсів (дискурс-аналіз) або в рамках цього курсу (контент-аналіз).

Огляд досліджуваних методів аналізу текстів дозволяє зробити висновок про спрямованість курсу “Соціологічний аналіз документів” на вивчення як кількісних, так і якісних методів. Оскільки текст породжується людьми й для людей, його вивчення нерозривно пов’язано з аналізом мовної поведінки. Вивчення останнього неможливе поза якісними критеріями й оцінками.

Текстовий аналіз, у якому акцент переноситься з твору як цілого, що володіє своєю власною структурою, на рухливість тексту, не припускає ніякої формалізації. Біографічний аналіз також є якісним методом, оскільки тут відсутня формалізація і, звичайно, не передбачається масового охоплення досліджуваних об’єктів; його достоїнством є “глибина” вивчення об’єкта. Проте, цей метод не позбавляє можливості узагальнення окремого випадку й опису його в якості “соціального типу”. Інформативно-цільовий аналіз припускає певний ступінь формалізації: він здійснюється відповідно до певної схеми (його результати також можуть бути представлені схематично), тут можливий кількісний вимір (підрахунок коефіцієнта інформативності), процедура проведення аналізу характеризує його більше як якісний метод.

Слід зазначити, що особливе місце серед розглянутих видів аналізу документів і текстів належить контент-аналізу. Цей метод характеризується високим ступенем формалізованості, а також можливістю масового охоплення досліджуваних об’єктів (хоча не виключений контент-аналіз й одиничних документів, наприклад, контент-аналіз автобіографій). Однак контент-аналіз не розглядається як дослідницька техніка однозначно кількісної користі; у курсі розглядаються особливості двох моделей контент-аналізу — “якісної” та “кількісної”. Особлива увага приділяється можливостям сполучення якісних і кількісних підходів. Пропонується використовувати контент-аналіз в контексті інтегративної парадигми; контент-аналіз розглядається як метод якісно-кількісного аналізу масиву документів з метою одержання достовірної інформації, тобто як багатоцільовий метод дослідження соціальної реальності на матеріалі текстів. Зокрема, у курсі вивчаються теоретичні розробки інтегративного підходу (запропонованого І. Ухвановою-Шмиговою).

Описання і осмислення результатів, отриманих за допомогою “м’яких” методик, здійснюється за допомогою якісних методів аналізу текстів. Однак можливе взаємодоповнення якісних і кількіс-

30. Шалак В. И. Контент-анализ. Приложения в области политологии, психологии, социологии, культурологии, экономики, рекламы. — М., 2004.
31. Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. — М., 1987.
32. Ядов В. А. Стратегия и методы качественного анализа данных // Социология. — 1996. — № 1.
33. Ядов В. А. Стратегия социологического исследования. — М., 2000.

Додаткова

34. Алексеев А. Н. Метод Жака Кейзера. Из опыта исследований французской ежедневной прессы // Проблемы современной зарубежной печати. — Л., 1969.
35. Альмодавар Ж-П. Рассказ о жизни и индивидуальная траектория: сопоставление масштабов анализа // Вопросы социологии. — 1992. — Т. 1. — № 2. — С. 98–104.
36. Бадалян Л. Г. Нетрадиционная методика анализа межпартийной борьбы // Социол. исслед. — 1990. — № 10. — С. 43–54.
37. Белановский С. А. Глубокое интервью. — М, 2001.
38. Белановский С. А. Метод фокус-групп. — М., 2001.
39. Белановский С. А. Методика и техника фокусированного интервью. — М, 1993.
40. Белл Р. Социоллингвистика: цели, методы и проблемы. — М., 1980.
41. Барт Р. Избранные произведения: Семиотика. Поэтика. — М., 1989.
42. Берто Д., Берто-Вьям И. Семейное владение и семья // Социол. исслед. — 1993. — № 2. — С.58–67.
43. Богословская К. Все о фокус-группах // Рекламист. — 1996. — № 2 (10).
44. Борисов С. Б. Личные документы как источники суицидологической информации (некоторые проблемы социологии суицидального поведения) // Социол. исслед. — 1993. — № 8. — С. 62–65.
45. Бургос М. История жизни. Рассказывание и поиск себя // Вопросы социологии. — 1992. — Т. 1. — № 2. — С. 123–130.
46. Ван Дейк Т. Язык. Познание. Коммуникация. — М., 1989.
47. Вооглайд Ю. В. Методы, использованные при исследовании газеты “Эдази” и деятельности редакции // Труды по социологии. — Тарту, 1972.

12. *Курилович Н. В.* Контент-анализ: логика развития метода // Методология исследования политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов. — Вып. 2. — Мн., 2000. — С. 268–283.
13. *Коробейников В. С.* Редакция и аудитория: Социологический анализ. — М., 1983.
14. *Лаурист М. Й.* Методологические проблемы анализа содержания // Вопросы философии. — 1974. — № 6.
15. *Мангейм Дж. Б., Рич Р. К.* Политология: Методы исследования. — М., — 1997.
16. *Методологические и методические проблемы контент-анализа:* Тез. докл. рабоч. совещ. социол. — Вып. 1, 2. — М.; Л., 1973.
17. *Методы сбора информации в социологических исследованиях.* — Кн. 2: Организационно-методические проблемы опроса. Анализ документов. Наблюдение. Эксперимент / Отв. ред. В. Г. Андреевков, О. М. Маслова. — М., 1990.
18. *Новикова Т. Е.* Применение контент-анализа должностных инструкций в социально-психологическом исследовании // Социол. исслед. 1978. — № 4.
19. *Ньюман Л.* Неопросные методы исследования // Социол. исслед., 1998. — № 6. — С. 119–129.
20. *Основы прикладной социологии:* В 2 т. — М., 1995.
21. *Практикум по социологии.* — М., 1992.
22. *Пэнто Р., Гравитц М.* Методы социальных наук. — М., 1972.
23. *Рабочая книга социолога.* — М., 1977.
24. *Семенов В. Е.* Метод изучения документов в социально-психологических исследованиях. — Л., 1983.
25. *Современные методы исследования средств массовой коммуникации:* Материалы межресп. науч. конф. — Таллинн, 1983.
26. *Тернер Р.* Сравнительный контент-анализ биографий // Вопросы социологии. — 1991/92. — Т. 1. — № 1. — С. 121–133.
27. *Ухванова И. Ф.* Интегративная модель контент-исследований // Методология исследования политического дискурса: актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов. — Вып. 2. — Мн., 2000. — С. 283–289.
28. *Федотова Л. Н.* Анализ содержания — социологический метод изучения средств массовой коммуникации. — М., 2001.
29. *Федотова Л. Н.* Контент-аналитические исследования средств массовой информации и пропаганды: Учеб-метод. пособие. — М., 1988.

них методів при аналізі результатів фокус-групи залежно від ступеня формалізованості її процедури. Осмислення текстів глибоких неформалізованих інтерв'ю також не виключає можливості кількісної обробки матеріалів (тією чи іншою мірою).

Самостійний соціологічний практикум (58 годин) передбачає опрацювання додаткової літератури. Студенти знайомляться із існуючими методами дослідження текстів, вивчають досвід застосування контент-аналізу. Вони порівнюють можливості, оцінюють переваги і недоліки різних видів соціологічних досліджень, розглядають методи аналізу текстів: традиційний, дискурс-аналіз, контент-аналіз.

Робота на семінарських заняттях передбачає кілька видів завдань:

1) вправи, завдання різного ступеня складності з метою відпрацьовування вмінь і навичок використання методу (на заняттях широко використовується роздавальний матеріал з різними типами завдань);

2) самостійна робота (групова й індивідуальна) з різними типами текстів. Частина часу відводиться для роз'яснення конкретної техніки, процедури, підготовки студентів до виконання вправ з цієї теми.

Останнє заняття підсумкове, на ньому обговорюються враження студентів від досліджуваного курсу, перспективи розвитку методу.

У процесі виконання завдань, які поступово ускладнюються, студенти засвоюють методики й техніки, застосовувані дослідниками, розробляють методику та інструментарій аналізу у своїх проектах. На заняттях опрацьовується методика аналізу різноманітних типів документів і текстів: публікацій у пресі на певну тему, реклами, програм партій, передвиборних програм кандидатів і виступів політичних діячів, шкільних підручників, здобутків дитячої літератури. Студенти виконують завдання індивідуально, але деякі об'ємні завдання виконуються групою по 2–3 або 4–5 осіб.

У рамках курсу проводиться індивідуалізація навчання, що стимулює мотивацію до навчання. У студентів з'являється інтерес до дослідницької роботи, до методу контент-аналізу. Адже метод може бути використаний при написанні курсових і дипломних робіт. Наприклад, студенти на виробничій практиці вивчають листи громадян, скарги, заяви до місцевих органів влади; досліджують місцеві ЗМІ, беруть участь у моніторингових дослідженнях, вивчають рекламу на замовлення фірм. Такі дослідження викликають інтерес до соціології у студентів і несоціологічних факультетів. Як показує до-

свід, студенти, що беруть участь у практикумі, далі продовжують використовувати метод контент-аналізу у своїй роботі.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ДОКУМЕНТІВ”

№ за пор.	Назва змістового модуля та теми	Кількість годин	
		семінарсько-практичне заняття	самостійна робота
1	Змістовий модуль I. Аналіз документів як соціологічний метод дослідження Аналіз документів у соціології. Вступ. Знаково-символічна діяльність та засоби її існування в контексті життєдіяльності людини. Текстова діяльність у структурі знакового спілкування Текстовий аналіз. Ефект “сміслових ножиць” у знаковому спілкуванні	2	10
2	Змістовий модуль II. Формалізований (кількісний) метод дослідження документів у соціології Формалізовані/кількісні методи аналізу тексту. Інформативно-цільовий аналіз. Контент-аналіз: історія та методологія. Контент-аналіз: сучасна практика та перспектива. Програма і процедура контент-аналізу	8	28
3	Змістовий модуль III. Якісний метод дослідження документів у соціології Якісний аналіз документальних джерел. Біографічний аналіз	6	20
Разом годин:		16	58

85. Проблема вибірки в біографічних методах.
86. Фокус-групи: дескриптивні та пояснювальні стратегії.
87. Іміджеві техніки та ціннісний аналіз аудіовізуальної інформації.
88. Суб’єктивність якісного аналізу документів.
89. Опис стратегій комунікативної взаємодії. Т. ван Дейк: структура новин і етнічні упередження.
90. Досвід застосування контент-аналізу у вітчизняній соціології.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Алексеев А. Н., Дудченко В. С.* Контент-анализ как специфический способ “прочтения” текстов // Смысловое восприятие речевого сообщения (в условиях массовой коммуникации). — М., 1976.
2. *Баранов А. В.* Опыт текстового анализа газеты // Количественные методы в социальных исследованиях: Инф. бюл. ИКСИ АН СССР. — 1968. — № 9.
3. *Богомолова Н. Н.* Контент-анализ // Спецпрактикум по социальной психологии. — М., 1979.
4. *Вардомацкий А. П.* Аксио-биографическая методика // Социол. исслед. — 1997. — № 7. — С. 80–84.
5. *Дридзе Т. М.* От герменевтики к семиосоциопсихологии: от “творческого” толкования текста к пониманию коммуникативной интенции автора // Социальная коммуникация и социальное управление в экоантропоцентрической и семиосоциопсихологической парадигмах. — Кн. 2. — М., 2000. — С. 115–138.
6. *Дридзе Т. М.* Организация и методы лингвосоциологического исследования массовой коммуникации. — М., 1979.
7. *Знанецкий Ф.* Мемуары как объект исследования // Социол. исслед. — 1989. — № 1. — С.106–110.
8. *Как провести социологическое исследование /* Под ред. М. К. Горшкова, Ф. Э. Шереги. — М., 1990.
9. *Костенко Н., Иванов В.* Досвід контент-аналізу: Моделі та практики. — К., 2003.
10. *Костенко Н. В.* Масова комунікація // Соціологія: Навч. посіб. За ред. С. О. Макеєва. — К.,1999. — С. 153–181.
11. *Костенко Н. В.* Ценности и символы в массовой коммуникации. — К., 1993.

58. Можливості використання змістовних індексів у контент-аналізі.
59. Вибір одиниць квантифікації при здійсненні контент-аналізу.
60. Проблема вибірки у контент-аналізі.
61. Типологічна, суцільна, випадкова вибірка в різних типах дослідження.
62. Взаємозв'язок одиниць аналізу й одиниць рахунку.
63. Процедурні особливості вивчення аудіовізуальних документів.
64. Інструкція для кодувальника.
65. Методика обробки даних контент-аналізу.
66. Надійність методу контент-аналізу: показники валідності та стійкості.
67. Використання контент-аналізу в порівняльних дослідженнях, а також у комбінації з методами опитування і спостереження.
68. Інтерпретація результатів контент-аналізу.
69. Можливості застосування контент-аналізу.
70. Якісний (традиційний, змістовний) аналіз документів.
71. Зовнішній і внутрішній аналіз: поняття тексту і контексту документа.
72. Види якісного аналізу (літературний, історичний, психологічний, юридичний) у соціологічній практиці.
73. Дослідження У. Томаса та Ф. Знанецького: сутність та наукове значення.
74. Основні напрямки контент-аналізу в західній соціології пропаганди 30–40-х років.
75. Основні напрямки контент-аналізу в західній соціології: якісна версія А. Джорджа.
76. Основні напрямки контент-аналізу в західній соціології: репрезентативна модель Ч. Осгуда.
77. Контент-аналіз у вивченні культурних індикаторів: від П. Сорокіна до К. Розенгрена.
78. Кількісні методи в описі соціокультурних циклів: “динаміка культури” Д. З. Нейменверта і Р. Ф. Вебера.
79. Процедура якісних методів аналізу документів.
80. Методика і техніка вивчення біографій та мемуарної літератури.
81. Аналіз життєвих історій: поєднання мікро- та макрорівнів дослідження.
82. Метод документальної реєстрації повсякденних дій у етнометодології.
83. Загальна характеристика й особливості біографічних методів.
84. Біографічний метод: логіка дослідження.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Форми організації самостійної роботи студентів та індивідуальної роботи зі студентами подано в таблиці:

Форми організації самостійної та індивідуальної роботи студентів

Форми самостійної та індивідуальної роботи студентів		Форми контролю	
Позааудиторна робота	Індивідуальна робота з викладачем	Аудиторний контроль викладача	Самоконтроль студентів
Підготовка до семінарсько-практичного заняття	Консультації: - індивідуальні; - групові (розгляд типових питань)	Програмований контроль: тести; усне опитування, обговорення	Тестування
Самостійне вивчення окремих тем	Консультації	Колоквіум. Експрес-опитування	Тестування
Підготовка реферату	Узгодження плану і списку літературних джерел. Рецензування	Захист (виступ)	Опитування
Написання контрольної-тестової роботи	Узгодження тематики і списку літературних джерел	Оцінювання	
Дослідницький проект	Індивідуальні або групові консультації	Захист	Опитування
Робота з літературою за курсом	Співбесіда	Вибірковий	Оформлення тез (висновків)

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1

План

1. Аналіз документів у соціології.
2. Знаково-символічна діяльність та засоби її існування в контексті життєдіяльності людини.
3. Текстова діяльність у структурі знакового спілкування.
4. Текстовий аналіз.
5. Ефект “смыслових ножиць” у знаковому спілкуванні.

Теми для виступів і обговорення на семінарському занятті 1

1. Аналіз документів у системі соціологічних методів.
2. Поняття документа в соціології: природничонауковий та гуманітарний підходи.
3. Класифікація документів (цілі, завдання, підстави класифікації).
4. Документ і/чи текст. Аналіз мови. (П. Рікер, Р. Барт).

Тема 2

План

1. Формалізовані/кількісні методи аналізу тексту.
2. Інформативно-цільовий аналіз.
3. Контент-аналіз: історія та методологія.
4. Контент-аналіз: сучасна практика та перспектива.
5. Програма і процедура контент-аналізу.

Питання для обговорення на семінарському занятті 2

1. Виникнення писемності та історія кодування інформації.
2. Віяло методів і технологій: потенціал і “методологічні пастки” (Д. Сільверман).
3. Основні напрями досліджень медіа-культури і специфіка аналізу текстів:
  - структурно-функціональний підхід;
  - теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса;
  - постмодерністська перспектива.
4. Соціальна комунікація як текстова діяльність у семіосоціопсихології (Т. М. Дрідзе).

30. Аналіз мікроструктури тексту: способи здійснення і загальних принципів.
31. Виявлення комунікативної надмірності тексту.
32. Інформативно-цільовий аналіз великих текстових масивів.
33. Структурний підхід аналізу дискурсу Я. Проппа.
34. Структурні методи аналізу сюжетів жанрової літератури та кінематографії.
35. Семіологічні підходи Р. Барта та У. Еко.
36. “Ефект смыслових ножиць” у мовному спілкуванні: поняття і види.
37. “Ефект смыслових ножиць”: проблема невідповідності мовних засобів до “мовних ресурсів” адресата.
38. Інтерпретатор значеннєвої інформації як активний суб’єкт спілкування.
39. Імперативи об’єкта дослідження: “традиційні тексти” і тексти медіакультури в соціологічній перспективі.
40. Поняття та статус масової комунікації як предметного поля застосування методу аналізу документів.
41. Мас-медіа як об’єкт дослідження методу аналізу документів.
42. Парадигми вивчення масової комунікації.
43. Основні типи аналізу документів як соціокультурних фактів: від якісного (традиційного) до кількісного (формалізованого).
44. Контент-аналіз: загальна характеристика.
45. “Кількісна” модель контент-аналізу.
46. “Якісна” модель контент-аналізу.
47. Цілі і завдання застосування кількісних процедур у соціологічному аналізі текстів.
48. Принципи й умови використання контент-аналізу.
49. Можливості сполучення якісного і кількісного підходів у контент-аналізі.
50. Основні вимоги до предмета й об’єкта аналізу.
51. Концептуальна схема дослідження: опис предмета в категоріях контент-аналізу.
52. Процедура контент-аналізу: правила й умови здійснення.
53. Основні етапи контент-аналізу і методика проведення.
54. Вимір і квантифікація змісту документів.
55. Поняття категорій аналізу і вимоги до них.
56. Проблема стандартизації категорій у контент-аналізі.
57. Суб’єкт-суб’єктні і суб’єкт-об’єктні “універсальні” категорії контент-аналізу.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Аналіз документів як метод соціологічної науки.
2. Поняття документа в соціології.
3. Класифікація документів: за способом фіксації інформації (письмові, іконографічні, фонетичні).
4. Класифікація документів: за статусом (офіційні та неофіційні).
5. Класифікація документів: за ступенем персоніфікації (особові та безособові).
6. “Незалежні документи” (статистичні матеріали, тексти масової комунікації, системи Інтернет).
7. Спеціальні документи дослідження (анкети, бланки, інтерв'ю, щоденники спостереження).
8. Принципи використання методу аналізу документів у соціології та інших науках.
9. Предмет аналізу документів: поняття соціальної інформації.
10. Поняття та критерії надійності аналізу документів.
11. Статус аналізу документів серед методів збору інформації.
12. Семіозис як особливий тип кодування механізмів та способів людської життєдіяльності.
13. Людина як знак.
14. Поняття семіотичної діяльності та семіотичних засобів.
15. Типи семіотичних об'єктів.
16. Типи семіотичних засобів.
17. Проблеми систематизації семіотичних засобів.
18. Поняття знакового спілкування.
19. Семіосоціопсихологія і текстова діяльність.
20. Текст як цілісна комунікативна одиниця.
21. Текстовий аналіз.
22. Інтерпретаційні характеристики і прагматична класифікація текстів.
23. Поняття дискурсу в сучасній гуманітарній науці.
24. Вибір методу аналізу текстів як методологічна проблема.
25. Основні типи аналізу документів.
26. Поняття інформативності як провідний принцип інформативно-цільового підходу до аналізу тексту.
27. Інформативно-цільовий підхід до аналізу тексту: загальна характеристика.
28. Поняття макро- та мікроструктури тексту.
29. Аналіз макроструктури тексту: загальні принципи.

Тема 3

План

1. Якісний аналіз документальних джерел.
2. Біографічний аналіз.

Питання для обговорення на семінарському занятті 3

1. Історія і методологія якісного підходу: від Чиказької школи до Гарфінкеля.
2. Традиційний якісний аналіз продуктів сучасної медіакультури: парадокс чи реальна можливість?
3. Документальна реєстрація повсякденності в етнометодології: конструювання соціальної реальності (реферативна доповідь).
4. Якісний аналіз дискусії і “неструктурованих” інтерв'ю: формулювання завдань, дизайн, рекрутування учасників, обґрунтування технік.
5. Ціннісний аналіз аудіовізуальної інформації: раціоналізація та імідж. Специфіка презентації результатів.
6. Фокус-групи і глибинні інтерв'ю в соціології і дослідженнях ринку.

Варіанти завдань для дослідницької роботи у групах

Завдання 1. Аналіз змісту реклами в газеті.

А. Виберіть газету/журнал (не рекламну) і проаналізуйте зміст реклами за 3 місяці. За одиницю використовуйте одне рекламне оголошення. Розробіть класифікатор. Підрахуйте кількість оголошень і обсяг газетної площі, що вони займають у цілому й за категоріями. Обсяг газетної площі визначається в частках сторінки. Проаналізуйте зміст реклами в цьому номері газети.

Дайте відповідь на питання:

1. Як співвідносяться між собою різні групи рекламних оголошень за кількістю й обсягом займаної площі?
2. Яка група оголошень переважає за кількістю й за обсягом?
3. На кого більшою мірою орієнтована реклама?

Б. Виберіть рекламну газету/журнал і проаналізуйте зміст реклами конкретного товару/послуги. За одиницю використовуйте одне рекламне оголошення. Розробіть класифікатор. Підрахуйте кількість оголошень і обсяг газетної площі, що вони займають. Обсяг газетної

площі визначається в частках сторінки. Проаналізуйте зміст реклами в цьому номері газети.

Дайте відповідь на питання:

1. Що спільного є в кожному рекламному оголошенні?
2. Яка ознака є поширеною, а яка індивідуальною?

Завдання 2. Аналіз змісту програм політичних партій.

Використовуючи структурно-логічну модель суспільства, запропоновану В. Б. Тихомировим, проаналізуйте міру уваги до різних сфер життя суспільства. Підготуйте звіт за підсумками дослідження.

Завдання 3. Аналіз змісту підручника.

Використовуючи методика, запропоновану В. Храповим, проаналізуйте будь-який підручник а) історії, б) соціології, в) політології. Подайте звіт про проведені дослідження. При виконанні завдання необхідно дати зовнішній аналіз документа.

Завдання 4. Аналіз прапорів та гербів країн колишнього СРСР.

Проаналізуйте прапори та герби республік СРСР періоду його існування та сучасні прапори та герби, республік, що входили до складу СРСР. Порівняйте прапори періоду існування та сучасності. Порівняйте герби сучасного періоду.

Завдання 5. Аналіз змісту газети “N” за тиждень.

Оберіть будь-яке щоденне газетне видання. Проаналізуйте співвідношення “позитиву”, “негативу” та “нейтральності” у заголовках, повідомленнях та іконографічних матеріалах.

Залікове завдання передбачає виконання творчої роботи з аналізу системи цінностей у здобутках дитячої літератури. Оскільки важливу роль у процесі соціалізації в різних культурах відіграють літературні твори, призначені дітям, аналіз відповідних текстів дає можливість виявити домінуючі в цій культурі цінності. Найцікавіші щодо цього народні казки, оскільки здобутки цього жанру зустрічаються практично у всіх культурах, мають порівняно невеликий обсяг і просту структуру, їх можна групувати за однотипними сюжетами, героями, класифікувати, проводити кроскультурний аналіз.

Студент самостійно вибирає здобуток для аналізу й погоджує його з викладачем, щоб уникнути дублювання. Після цього проводиться

списку літератури, а також самостійно знайти літературу з відповідного питання. Необхідно знайти глави чи розділи, які містять матеріал щодо конкретного питання та ретельно вивчити (прочитати, зрозуміти, законспектувати) його.

У контрольній роботі потрібно концентровано викласти основний зміст відповідей на поставлені питання. В цілому в контрольній роботі мають бути відповіді на кожне зазначене питання. За кожним питанням, якщо їх декілька, необхідно зробити стислий висновок.

Для підготовки відповідей потрібно також вивчити не тільки навчальну літературу, але й першоджерела — твори соціологів, які варто прочитати і зрозуміти основні ідеї цих авторів. Адже підготовка контрольної роботи — це не тільки конспектування навчальної літератури, але і творчий процес. Саме тому відповіді на питання повинні бути достатньо повними, самостійними, відображати рівень загальної культури та спеціальних знань студентів.

Обсяг контрольної роботи — 8–12 сторінок друкованого тексту, відповідно вдвічі більше — рукописного. На початку роботи потрібно вказати тему або теми роботи, викласти план роботи, який відповідатиме і структурі (чіткий порядок побудови тексту, зв'язок між окремими частинами). Структура контрольної роботи має бути такою: титульний лист (назва навчального закладу, факультет; дисципліна, з якої виконується робота; варіант контрольної завдання; прізвище, ім'я та по батькові студента, який виконав контрольну роботу; прізвище, ім'я та по батькові викладача, який має перевірити контрольну роботу; місто та рік виконання роботи); план роботи; вступ (з'ясується актуальність та основні положення обраної теми або тем, об'єкт та предмет аналізу); основна частина (основний зміст розглянутих питань); висновки; список використаної літератури (потрібно вказати навчальні посібники та додаткову літературу).

Особливу увагу слід приділити оформленню контрольної роботи. Вона повинна бути виконана охайно, ретельно. Кожна відповідь розпочинається з назви питання, закінчується коротеньким висновком. Кожний розділ роботи починається з нової сторінки. Всі сторінки мають бути пронумеровані (крім першої — титульної) відповідно до плану роботи.

21. Постмодерністська перспектива в дослідженнях культури і комунікації (Ж. Бодрійяр).
22. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
23. Інформаційно-цільовий аналіз документів (Т. Дрідзе).
24. Структурний підхід: “текстопороджуючі” правила в класичній версії В. Я. Проппа.
25. Семіологічні підходи Р. Барта й У. Еко.
26. Поняття макроструктури тексту. Аналіз макроструктури тексту: текст як ієрархія комунікативно-пізнавальних програм.
27. Поняття мікроструктури тексту. Аналіз мікроструктури тексту: виділення “логіко-фактологічного” ланцюжка тексту.
28. Основні напрямки контент-аналізу в західній соціології пропаганди 30–40-х років: якісна версія А. Джорджа.
29. Основні напрямки контент-аналізу в західній соціології пропаганди 30–40-х років: репрезентативна модель Ч. Осгуда.
30. Аналіз результатів глибоких неформалізованих інтерв'ю та методу фокус-груп.

ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМНОГО МАТЕРІАЛУ ТА ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Основою оволодіння матеріалом програми вивчення курсу “Соціологічний аналіз документів” є систематична, активна та самостійна робота студентів у вивченні навчальної, наукової, спеціальної літератури, вирішенні ситуаційних завдань та задач із навчальних тем дисципліни, написанні доповідей та наукових повідомлень, виконанні контрольних робіт. Засвоєння матеріалу сприятиме розвитку індивідуальних умінь і здібностей слухачів у роботі з першоджерелами та підручниками.

Обираючи тему контрольної роботи, студент на власний розсуд опрацьовує одну або три із запропонованих у переліку тем. Треба обирати так, щоб вона викликала інтерес або була пов'язана з практичною діяльністю студента, а також сприяла максимальному застосуванню знань та набуттю практичного досвіду. Одна тема обирається в разі великого обсягу знайденого матеріалу, три теми — в разі невеликих обсягів матеріалів на кожен окрему тему.

При підготовці відповідей на питання контрольної роботи студент повинен ознайомитися з навчальними посібниками, переліченими в

повний цикл міні-дослідження. На останньому занятті кожен студент захищає свій проект. Потім підводяться підсумки, робиться висновок щодо домінуючих соціокультурних цінностей країни, народу в той або інший час. Після цього зусиллями всієї групи порівнюються цінності різних народів, робляться висновки щодо подібності і розходжень соціокультурних систем. Вивчення здобутків художньої літератури, зокрема дитячої, є найцікавішим видом роботи. Подібні заняття дають можливість відчувати найбагатші можливості соціології в пізнанні дійсності.

Методологічні вказівки до дослідницької роботи у групах:

Метод контент-аналізу передбачає ряд етапів. На першому етапі студенти готують “пакет документів”, що включає програму та інструментарій дослідження. Програма аналізу документів, крім загальних вимог до програми соціологічного дослідження (обґрунтування й формулювання проблеми, визначення мети й основних завдань, об'єкта й предмета, гіпотези, опис вибірки), включає опис методики (класифікатор, визначення одиниць аналізу, одиниць рахунку) та інструментарію для виміру й реєстрації даних (реєстраційних карток, методичних документів з роботи над текстом), а також програму обробки й аналізу отриманих даних. Студенти повинні розробити класифікатор, з огляду на мету дослідження, визначити одиниці контексту, значеннєві одиниці, одиниці рахунку; виявити наявність в одиниці контексту значеннєвої одиниці. Викладач у цій роботі студентів виступає в ролі консультанта. Більша частина роботи може бути перенесена на позааудиторний час.

Далі виробляється відбір документів для аналізу відповідно до вимог вибірки й виконується безпосередньо кодування відібраних текстів. Результати кодування обробляються й аналізуються з метою доведення висунутих гіпотез. Звіти про результати подаються в письмово.

Отже, відпрацьовування методу починається із нескладних завдань, коли за одиниця рахунку використовуються ключові слова, які порівняно легко виділити в тексті. Наприклад, при вивченні ціннісного змісту курсу історії середньої школи аналізуються підручники, у яких підраховується частота згадування персоналій, це вимагає тільки уважності. У цей час обираються різноманітні підручники історії. За підручниками різного року видання можна простежити динаміку зміни системи цінностей. На занятті група

спільними зусиллями розробляє класифікатор, потім кожна бригада проводить аналіз свого підручника й на загальному занятті доповідає результати. Студенти бачать, як з їхніх досліджень “вимальовується” картина політичної соціалізації в суспільстві, як це впливає на шкільну навчальну літературу.

При розробці програми дослідження багато студентів зазнають труднощів у формулюванні проблеми, визначенні мети і завдань дослідження. Остаточне уточнення формулювань виробляється в процесі спілкування з викладачем.

Специфічними для цього методу є серйозні труднощі при складанні класифікатора: студенти пропонують або занадто загальні категорії, або занадто детальні, іноді трапляються двозначності, часом ознаки декількох категорій повторюються. Звичайно це пов'язано з тим, що мета і завдання дослідження сформульовані недостатньо чітко.

Найскладнішим є польовий етап: власне робота з текстом. Як показує досвід, студенти фіксують тільки значеннєві одиниці, виражені словом, але не вміють виділити значеннєву одиницю, виражену в судженні або темі.

На етапі обробки даних підраховуються частота, процентний розподіл та інші статистичні показники. Труднощі викликають підрахунок більш узагальнених показників, наприклад, індексів. Причина такого явища — слабка математична підготовка більшості студентів. Це пов'язано з тим, що соціологічна спеціальність сприймається абітурієнтами як гуманітарна. Великі труднощі навіть у успішних студентів викликає встановлення зв'язку результатів дослідження із позатекстовою реальністю. Багато хто обмежується тільки обрахуванням вихідних даних, не проводячи подальшого аналізу і навіть не намагаючись інтерпретувати отримані результати. Досить часто доводиться повертати на доопрацювання звіти.

На прикладі однієї з робіт на занятті проводиться розбір типових помилок. У процесі спільного обговорення виявляються можливі інтерпретації даних.

Для кожного масиву документів потрібна особлива методика, тому роботи мають творчий характер. Дослідник залишається наодинці з текстами. Все залежить від його терпіння, працездатності. Необхідно пам'ятати, що робота ця кропітка, процедура обробки даних трудомістка.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Історичний прецедент контент-аналізу: соціологія У. Томаса і Ф. Знанецького.
2. К. Розенгрэн: медіа в контексті соціалізації.
3. Стратегія комунікатора в структурі новин: методологія Т. ван Дейка.
4. Дискурс і дискурсивні практики: сучасні інтерпретаційні версії (Ю. Хабермас).
5. Дискурс і дискурсивні практики: сучасні інтерпретаційні версії (Т. ван Дейк).
6. Дискурс і дискурсивні практики: сучасні інтерпретаційні версії (М. Фуко).
7. Аналіз життєвих історій у французькій соціологічній традиції: від case study до макроузагальнень і ревізії концептів (Д. Берто).
8. Аналіз життєвих історій у французькій соціологічній традиції: від case study до макроузагальнень і ревізії концептів (І. Берто-В'ям).
9. Аналіз життєвих історій у французькій соціологічній традиції: від case study до макроузагальнень і ревізії концептів (Ж-П. Альмодавар).
10. Аналіз життєвих історій у французькій соціологічній традиції: від case study до макроузагальнень і ревізії концептів (М. Бургос).
11. Історія і методологія якісного підходу: від Чиказької школи до Г. Гарфинкеля.
12. Документальна реєстрація повсякденності в етнометодології: конструювання соціальної реальності.
13. Знакове спілкування як предмет семіосоціопсихології.
14. Мовне кліше та мовний штамп.
15. Критичний аналіз репресивної функції мас-медіа в розробках Франкфуртської школи.
16. “Парадигма ефектів медіа” у соціології пропаганди: комунікаційний ланцюг Х. Лассуелла
17. “Парадигма ефектів медіа” у соціології пропаганди: двоступінчата модель комунікації П. Лазарсфельда й Е. Катца.
18. Культиваційний аналіз Дж. Гербнера.
19. Кібернетичний підхід А. Моля у дослідженні медіа-культури і масової комунікації.
20. Глобалізаційна версія медіа-культури і масової комунікації М. Маклюена.